

Likvidace solárních elektráren a související povinnosti

Posledních zhruba 15 let můžeme označit za solární boom, při němž docházelo a stále dochází ke vzniku velkého množství výroben elektřiny v podobě fotovoltaických elektráren („FVE“). Více než rok trvající domácí i zahraniční vlivy napovídají, že tento trend bude pokračovat i nadále, ale i přesto, resp. právě proto je nutné mít na paměti, že FVE a jejich komponenty mají svou omezenou životnost a jednou dojde k jejich částečné nebo úplně likvidaci.

Ať už se bude jednat o částečnou obměnu technických zařízení a komponent tvořících FVE, anebo o kompletní odstranění FVE (řada FVE byla povolena jako tzv. dočasná stavba), bude s takovým postupem vždy spojeno množství úkonů a povinností, jelikož při nich bude docházet ke vzniku odpadu. Specifikem FVE je to, že pro různé části vysloužilé FVE platí různý odpadový režim. V tomto článku se proto zaměříme na některé povinnosti vlastníků FVE z pohledu zákona o odpadech a zákona o výrobcích s ukončenou životností, které mají ve vztahu k odpadu vzniklému částečnou či úplnou likvidací jejich FVE.

SOUČÁSTI A PŘÍSLUŠENSTVÍ FVE

FVE představuje velmi komplexní zařízení skládající se z mnoha komponent, přičemž tyto je nutné rozdělit do dvou skupin podle toho, zda po ukončení jejich životnosti spadají do standardního režimu zákona o odpadech, či do režimu zákona o výrobcích s ukončenou životností (k těmto režimům níže).

Nejdůležitější komponentou, bez níž by nemohla FVE fungovat, jsou samozřejmě samotné fotovoltaické panely vyrábějící elektřinu. Jelikož panely produkují stejnosměrný proud a v elektrizační soustavě se používá střídavý proud, jsou nutnou sou-

částí FVE střídače proudu. Pro bezpečný provoz FVE jsou zabudovány ochranné prvky zahrnující např. jističe nebo prvky přepětové ochrany. Panely jsou umístěny na konstrukcích tvořených kovovými, betonovými a dalšími prvky, které umožňují ideální sklon vůči slunci. Samozřejmě není možné zapomenout na kabeláž, které může být až překvapivé množství. V případě hybridní FVE může být součástí též akumulátor.¹

PŮSOBNOST ZÁKONA O ODPADECH A ZÁKONA O VÝROBCÍCH S UKONČENOU ŽIVOTNOSTÍ

Zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech, ve znění pozdějších předpisů, je obecným právním předpisem upravujícím práva a povinnosti ve vztahu k odpadům. Podle zákonné definice je odpadem každá movitá věc, které se osoba zbavuje, má úmysl nebo povinnost se jí zbavit. Úmysl zbavit se věci se presumuje v případě, kdy věc není možné užívat k původnímu účelu, přičemž tuto domněnku je možné bezpochyby vztáhnout na součásti a příslušenství FVE, které jsou poškozené, jimž skončila jejich životnost nebo opotřebované. Povinnost zbavit se movité věci nastupuje např. v situaci, kdy osoba věc nepoužívá nebo věc není možné používat k původnímu účelu a tato věc současně ohrožuje životní prostředí.² Za odpad v tomto smyslu lze tedy považovat např. solární panely s nulovou účinností, akumulátor, který již není schopen uchovat elektrickou energii, nebo poškozené konstrukční prvky FVE.

Zákon č. 542/2020 Sb., o výrobcích s ukončenou životností, ve znění pozdějších předpisů („zákon o VUŽ“), upravuje speciální pravidla pro nakládání s tzv. výrobky s ukončenou životností, což jsou vybrané výrobky (elektrozařízení, baterie, akumulátory, pneumatika a vozidla), které se staly odpadem. Jedná se o speciální právní úpravu, která se použije přednostně před zákonem o odpadech, a proto splňuje-li konkrétní věc definici odpadu podle zákona o odpadech a zároveň definici vybraného výrobku, jedná se o výrobek s ukončenou životností a pro nakládání s ním je primárně rozhodující úprava v zákoně o VUŽ (např. odpadní solární panel nebo odpadní akumulátor). Pokud tedy část FVE spadá do režimu zákona o VUŽ (solární panel, střídač, akumulátor), platí pro tuto část zvláštní režim nakládání.

NAKLÁDÁNÍ S ODPADEM, KTERÝ NENÍ VÝROBKEM S UKONČENOU ŽIVOTNOSTÍ

Z vymezení působnosti obou jmenovaných zákonů je zřejmé, že co se týká např. konstrukčních prvků FVE, bude pro stanovení

povinností vlastníka FVE určující pouze zákon o odpadech a zákon o VUŽ se na ně nepoužije.

FVE splňuje definiční znaky stavby³ a její likvidace bude představovat demoliční činnost, při níž vzniká demoliční odpad⁴. Původcem takového demoličního odpadu bude buď vlastník FVE provádějící demolici svépomocí,⁵ nebo osoba tuto demolici provádějící pro vlastníka FVE na základě uzavřené smlouvy.⁶ Zákon o odpadech ukládá každému, bez ohledu na to, zda je původcem odpadu, nakládat s ním v souladu s právními předpisy, např. nakládat s ním tak, aby jej zabezpečil před odcizením, znehodnocením vedoucí ke zhoršení nakládání s tímto odpadem, nebo předat odpad do zařízení určeného pro nakládání s daným druhem a kategorií odpadu.⁷ Původce odpadu je dále navíc povinen např. zařadit odpad podle druhu a kategorie a nakládat s ním podle jeho skutečných vlastností, nebo při odstraňování stavby nakládat s demoličním odpadem tak, aby byla zajištěna nejvyšší míra jeho opětovného použití a recyklace.

Kovové konstrukční prvky demolované FVE, by tak měly být zařazeny ve skupině č. 17 stavební a demoliční odpady podle Katalogu odpadů⁸, a původce, ať už provozovatel FVE nebo osoba provádějící demolici bude povinna předat tyto kovové konstrukční prvky do zařízení pro nakládání se stavebním a demoličním odpadem. Předáním do příslušného zařízení splní původce odpadu své povinnosti, odpad se stane vlastnictvím provozovatele příslušného zařízení a ten s ním bude dále nakládat v souladu s jemu uloženými povinnostmi.⁹

NAKLÁDÁNÍ S VÝROBKÝ S UKONČENOU ŽIVOTNOSTÍ

V této části se budeme věnovat samostatně nakládání s odpadními solárními panely na straně jedné, jelikož se k nim vztahují jistá specifika, a všem ostatním odpadním elektrozařízením (např. střídačům, kabeláži) na straně druhé.

Každý vlastník FVE je povinen odpadní panely předat pouze osobě oprávněné k jejich převzetí, tj. výrobci solárních panelů nebo provozovateli kolektivního systému buď na místo zpětného odběru, nebo napřímo. Místem zpětného odběru je místo určené výrobcem anebo provozovatelem kolektivního systému, ve kterém jsou zpětně odebírány výrobky s ukončenou životností.¹⁰ Kolektivním systémem je speciální síť zahrnující místa zpětného odběru, která byla zřízena společně vícero výrobcí solárních panelů, resp. provozovateli FVE, a která slouží ke zpětnému odběru panelů od vlastníků FVE, a zároveň zahrnující zařízení ke zpracování, využití a odstranění odpadních solárních panelů.¹¹

U odpadních solárních panelů je nutné rozlišovat, zda byly uvedeny na trh do 1. ledna 2013 („historické panely“) nebo až od tohoto data.¹² Ve vztahu k historickým panelům totiž plní povinnosti stanovené podle zákona o VUŽ¹³ sami provozovatelé FVE, nikoli výrobci solárních panelů, a při likvidaci FVE je možné předat historické

panely pouze tomu kolektivnímu systému, který se na historické panely zaměřuje a se kterým má daný provozovatel uzavřenu smlouvu. Není tedy možné odevzdat historické panely na místa zpětného odběru, jejichž provoz zajišťuje výrobce solárních panelů.¹⁴ Tento režim se uplatní pro všechny starší instalace z let 2009–2011, kdy vzniklo nejvíce FVE.

K odpadním solárním panelům uvedeným na trh od 1. ledna 2013 („novější panely“) plní povinnosti podle zákona o VUŽ výrobci solárních panelů. Pro ně platí obdobná pravidla jako pro ostatní vysloužilá elektrozařízení, jako jsou ledničky či televize.

Důvodem pro rozlišování, kam odpadní solární panely odevzdat, je především ten, že za historické panely zaplatili recyklační příspěvek provozovatelé FVE, zatímco za novější panely platí recyklační příspěvek výrobci solárních panelů. Pokud by např. došlo k předání historického panelu do kolektivního systému pro novější panely, fakticky by nesli náklady na recyklaci tohoto historického panelu výrobci solárních panelů, kteří ale mají financovat recyklaci pouze solárních panelů uvedených na trh od 1. ledna 2013.

U odpadních solárních panelů je tedy vždy nutné správně určit, zda byly uvedeny na trh před 1. lednem 2013 nebo později, a následně zvolit toho provozovatele kolektivního systému, který má oprávnění zpětně odebrat historické panely, resp. novější panely.

Ať byly solární panely uvedeny na trh kdykoli, je u nich dále nutné rozlišovat, zda byly součástí FVE s výkonem do 30 kW, nebo nad 30 kW. Historické panely pocházející z FVE s výkonem do 30 kW je totiž možné odevzdat nejen přímo provozovateli kolektivního systému pro historické panely, ale také v místech zpětného odběru, která jsou tímto provozovatelem kolektivního systému zřízena.¹⁵ Ovšem je-li výkon FVE nad 30 kW, je nutné se na odevzdání historických panelů ke zpětnému odběru domluvit s provozovatelem kolektivního systému pro historické panely.

Novější panely pocházející z FVE s výkonem do 30 kW je možné odevzdat do míst zpětného odběru provozovaných buď některým výrobcem solárních panelů, nebo provozovatelem kolektivního systému pro novější panely.¹⁶ U novějších panelů pocházejících z FVE s výkonem nad 30 kW je nutné se na odevzdání historických panelů ke zpětnému odběru domluvit s provozovatelem kolektivního systému pro novější panely.

Ostatní odpadní elektrozařízení pocházející z likvidované FVE (např. střídače či akumulátory) je možné odevzdat na místech zpětného odběru provozovaných výrobcem elektrozařízení nebo kolektivním systémem. V praxi je doporučováno (především s ohledem na komfort osob odevzdávajících odpadní elektrozařízení ke zpětnému odběru) využívat služeb kolektivního systému než jednotlivých výrobců. Místa zpětného odběru bývají zřízena často ve spolupráci s obcemi

v jejich sběrných dvorech a jsou tak dobře přístupná, jak s ohledem na polohu, tak provozní dobu.

Výše jsme na vybraných příkladech ilustrovali, jaké povinnosti mohou v souvislosti s likvidací FVE jejich vlastníkům vzniknout a jak je řádně splnit. Každý jednotlivý případ likvidace (části) FVE je nutno posuzovat individuálně, a to především s ohledem na správnou identifikaci a zařazení konkrétní komponenty FVE a osoby zatížené povinnostmi vyplývajícími z odpadové legislativy. Toto posouzení je určující jak pro správné zařazení do režimů podle zákona o odpadech, resp. výrobcích s ukončenou životností, tak pro určení relevantních povinností a konečně pro způsob, jakým tyto povinnosti splnit. Nejjednodušším způsobem pro splnění povinností ve vztahu k výrobkům s ukončenou životností je zjistit, který provozovatel kolektivního systému je oprávněn k jejich převzetí, a následně tyto výrobky předat buď přímo příslušnému provozovateli kolektivního, nebo do některého z jím zřízených míst zpětného odběru. ■

JUDr. JAN BENKO,

Advokátní kancelář KF Legal

Poznámky:

¹ Ve světě dochází též k instalacím tzv. koncentračních FVE, které využívají soustavu zrcadel odrážejících sluneční paprsky do další komponenty, tzv. absorberu. Tento absorber se může ohřát na teplotu v řádech stovek °C, následně předat získanou tepelnou energii vodnímu okruhu, v němž se voda změní na páru pohánějící turbínu vyrábějící elektřinu. Tento příklad uvádíme pouze jako zajímavost a pro zdůraznění, že není možné podat vyčerpávající výčet všech myslitelných součástí a příslušenství FVE, proto je v tomto článku uvádíme pouze demonstračně.

² Viz § 4 zákona o odpadech.

³ Viz § 2 odst. 3 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.

⁴ Viz § 11 odst. 2 písm. j) zákona o odpadech.

⁵ Viz § 5 odst. 1 písm. a) zákona o odpadech.

⁶ Viz § 5 odst. 2 zákona o odpadech

⁷ Viz § 13 zákona o odpadech.

⁸ Příloha č. 1 vyhlášky č. 8/2021 Sb., o Katalogu odpadů a posuzování vlastností odpadů (Katalog odpadů).

⁹ Viz § 17 a násl. zákona o odpadech.

¹⁰ Viz § 3 odst. 1 písm. r) zákona o VUŽ.

¹¹ Viz § 3 odst. 1 písm. x) zákona o VUŽ.

¹² Uvedením na trh je první úplné nebo bezúplatné dodání vybraného výrobku na území České republiky v rámci podnikání jeho výrobcem nebo osobou, která jej nabyla z jiného členského státu, k distribuci, spotřebě nebo použití nebo dovoz výrobku za účelem podnikání (§ 3 odst. 2 písm. b) zákona o VUŽ).

¹³ Těmito povinnostmi je především zaplatit recyklační příspěvek za každý solární panel a dále zajistit po skončení životnosti solárních panelů jejich zpětný odběr, zpracování, využití a odstranění.

¹⁴ Viz § 72 zákona o VUŽ.

¹⁵ Viz § 140 odst. 7 zákona o VUŽ.

¹⁶ Viz § 65 odst. 3 zákona o VUŽ.